

Veřejné bankovní a pojišťovnické právo – český právní řád a právo EU

FIPR

Část I – Bankovní právo

- Část soukromoprávní
 - Např. smlouvy o vedení účtu, úvěrové smlouvy (občanské, resp. obchodní právo)
- Část veřejnoprávní
 - Např. trestná činnost spojená s bankami (např. úvěrové podvody, tr. č. vystavení nepravdivého potvrzení, atd.)
 - Regulace podmínek pro provozování bankovních služeb (finanční právo)
 - Dohled nad bankovním sektorem (finanční právo)
 - Problematika měny (subodvětví finančního práva – měnové právo)

Bankovní systém v ČR

- Obchodní banky
- Centrální banka

- Odlišné funkce, odlišné postavení, odlišný vlastník
- Základní právní úprava:
 - Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
 - Zákon č. 6/1993 Sb., o české národní bance

- **Vychází z práva EU (nařízení, směrnice)**

Obchodní bankovníctví - obecně

- Vývoj od „zlatníků“ k modernímu bankovnímu systému
- Základní pojmy:
- Depozitní služby
- Úvěrování
- „tvorba“ peněz

Centrální bankovníctví - obecně

- V různých státech, různý počátek
- Bankéři panovníka dostávají zvláštní oprávnění
- Správce povinných rezerv
- Poskytování vypořádacích služeb
- S čím je to spojeno?
 - Ovlivňování množství peněz v oběhu
 - Dohled nad obchodními bankami

Veřejné bankovní právo – oblasti regulace

1. Základní požadavky pro provozování bankovních služeb
2. Obezřetnostní požadavky
3. Pojištění vkladů
4. Související mechanismy financování
5. Dohled nad bankovním sektorem

Základní požadavky

- Licence od ČNB
- základní kapitál min. 500 mil. Kč
 - Musí být tvořen peněžitými vklady
- požadavky na odbornost
- zřízení kontrolního systému

- jednotná licence v EU

Obezřetnostní požadavky

- Vybrané (základní)
 - Požadavky kapitálové přiměřenosti
 - „Kvalitní kapitál vůči riziku“
 - Požadavky na páku (leverage)
 - „Kvalitní kapitál vůči celkovým expozicím banky“
- Kapitálové rezervy
 - bezpečnostní kapitálová rezerva (*capital conservation buffer*) (2,5%)
 - proticyklická kapitálová rezerva (*countercyclical capital buffer*); (0-2,5 %, možno i více), nyní v ČR 0.5%
 - kapitálová rezerva pro krytí systémového rizika (3%, možno i více), a další (v ČR pro 5 bank 1-3%)
- Požadavky na likviditu
 - liquidity coverage ratio (LCR)
 - net stable funding ratio (NSFR)

Pojištění pohledávek z vkladů

- Co je to „pojištění vkladů“?
- Proč existuje tento institut?
- Do jaké výše jsou pojištěny vklady u bank?
- Na koho se pojištění vztahuje?
- Kdo „pojišťuje“?

Pojištění pohledávek z vkladů II

- § 41a – 41s zákona o bankách
- směrnice 2014/49/EU o systémech pojištění vkladů
- Fond pojištění vkladů je vnitřní jednotkou Garančního systému finančního trhu
- FPV dříve existoval jako samostatný subjekt

Pojištění pohledávek z vkladů III

- Obecně se vztahuje na běžné, spořicí, resp. termínované účty FO a PO v ČR
- Nevztahuje se na vklady jiných bank
- Náhrada vkladů se poskytuje do 100 % jejich výše.
- Maximální výše náhrady je ekvivalent částky 100 000 EUR na jednoho klienta v jedné bance
- Náhrada se vyplácí v měně státu, v němž se nachází daný účet

Pojištění pohledávek z vkladů IV

Tabulka č. 2 : Vývoj změny limitu pojištění pohledávek z vkladů a spoluúčasti oprávněných osob

Novela zákona o bankách	Účinnost od	Rozsah vyplácené náhrady v poměru k vkladu	Maximální limit v Kč	Maximální limit v eurech
156/1994 Sb.	29. července 1994	80%	100 000	
16/1998 Sb.	6. února 1998	80%	300 000	
165/1998 Sb.	1. září 1998	90%	400 000	
319/2001 Sb.	7. září 2001	90%		25 000
433/2008 Sb.	15. prosince 2008	100%		50 000
156/2010 Sb.	31. prosince 2010	100%		100 000

Pozn: Od září 2001 je limit stanoven v eurech.

Pojištění pohledávek z vkladů V

Tabulka č. 1 | Náhrady vyplacené z Fondu pojištění vkladů do 31. prosince 2014

(v mil. Kč)

Pojištěná instituce	Vyplacená náhrada vkladu	Datum zahájení výplaty náhrad
Česká banka, a. s.*	948,61	11. 12. 1995
AB banka, a. s.	0,03	31. 1. 1996
První slezská banka, a. s.	217,48	15. 5. 1996
Podnikatelská banka, a. s.	1 073,54	17. 6. 1996
Realitbanka, a. s.	23,97	24. 7. 1996
Velkomoravská banka, a. s.	1 006,09	29. 7. 1996
Kreditní banka Plzeň, a. s.	580,30	23. 9. 1996
Pragobanka, a. s.**	414,13	1. 12. 1998
Universal banka, a. s.**	2 299,75	17. 5. 1999
Moravia banka, a. s.**	6 394,69	11. 10. 1999
Union banka, a. s.	12 366,79	17. 5. 2003
Plzeňská banka, a. s.	135,70	7. 6. 2003
Vojenská družstevní záložna	68,34	30. 5. 2011
UNIBON, spořitelni a úvěrní družstvo	1 805,86	23. 7. 2012
Úvěrní družstvo PDW, Praha	15,06	11. 3. 2013
Metropolitní spořitelni družstvo	11 984,07	27. 1. 2014
WPB Capital, spořitelni družstvo	2 536,32	14. 10. 2014
CELKEM	41 870,73	

* výplata dodatečných náhrad byla zahájena 8. 6. 1998

** výplata dodatečných náhrad byla zahájena 4. 1. 2002

Zdroj: GSFT

Pojištění pohledávek z vkladů V

Tabulka č. 1 | Náhrady vyplacené z Fondu pojištění vkladů do 31. prosince 2014

(v mil. Kč)

Pojištěná instituce	Vyplacená náhrada vkladu	Datum zahájení výplaty náhrad
Česká banka, a. s.*	948,61	11. 12. 1995
AB banka, a. s.	0,03	31. 1. 1996
První slezská banka, a. s.	217,48	15. 5. 1996
Podnikatelská banka, a. s.	1 073,54	17. 6. 1996
Realitbanka, a. s.	23,97	24. 7. 1996
Velkomoravská banka, a. s.	1 006,09	29. 7. 1996
Kreditní banka Plzeň, a. s.	580,30	23. 9. 1996
Pragobanka, a. s.**	414,13	1. 12. 1998
Universal banka, a. s.**	2 299,75	17. 5. 1999
Moravia banka, a. s.**	6 394,69	11. 10. 1999
Union banka, a. s.	12 366,79	17. 5. 2003
Plzeňská banka, a. s.	135,70	7. 6. 2003
Vojenská družstevní záložna	68,34	30. 5. 2011
UNIBON, spořitelni a úvěrní družstvo	1 805,86	23. 7. 2012
Úvěrní družstvo PDW, Praha	15,06	11. 3. 2013
Metropolitní spořitelni družstvo	11 984,07	27. 1. 2014
WPB Capital, spořitelni družstvo	2 536,32	14. 10. 2014
CELKEM	41 870,73	

* výplata dodatečných náhrad byla zahájena 8. 6. 1998

** výplata dodatečných náhrad byla zahájena 4. 1. 2002

Zdroj: GSFT

Úpadek bank

- zvláštní režim v rámci insolvenčního zákona
- odebrání licence ČNB

- zák. č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon § 367 – 388
- směrnice 2001/24/ES, o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí

Řešení „krizí“ I

- V rámci Garančního systému je zřízen fond pro řešení krize (FŘK)
- Slouží k shromažďování finančních prostředků, které mohou být použity v případě ohrožení stability některé z finančních institucí, tak aby nebylo nutné ukončit její existenci a zahájit výplatu náhrad vkladů jejím klientům.
- Prostředky tohoto fondu neslouží k přímým výplatám náhrad vkladů

Řešení „krizí“ II

- Výše příspěvků není zákonem explicitně stanovena, po projednání s Garančním systémem ji určuje Česká národní banka
- Cílový objem majetku v příspěvkovém fondu má představovat 1 % z celkového objemu krytých pohledávek z vkladů, a to do 31. 12. 2024
- Příspěvek pro rok 2016 stanovila ČNB ve výši 2 959 mil. Kč. Fond má do 31.12. 2024 nashromáždit částku ve výši přibližně 25 miliard Kč

Dohled nad bankami

- Provádí ČNB
- Metody dohledu:
 - Dohlídky na místě
 - Dohled na dálku
- Mikrobezpečnostní dohled
- Makrobezpečnostní dohled
- Doporuční ČNB (např. LTV, LTI)

Bankovní unie

- reakce EU na finanční krizi a dluhovou krizi
- eliminace „bludného kruhu“ mezi bankami a veřejnými financemi
- možnost přímé rekapitalizace
- zavedení „bail-in“ mechanismu
- cíl: „posílení finanční stability“

Bankovní unie - pilíře

- směrnice, nařízení
- akty Komise v přenesené pravomoci

- „nultý pilíř“ (obezřetnostní požadavky) (inspirace v Basel III)
- první pilíř (jednotný dohled)
- druhý pilíř (jednotné řešení problémů bank)
- třetí pilíř (mechanismy financování a pojištění vkladů)

- Postupné zavádění, částečná aplikace jen na eurozónu

Část II – Několik poznámek k pojišťovnickému právu

- Část soukromoprávní
 - Např. pojistné smlouvy mezi pojišťovnou a klientem (občanské právo)
- Část veřejnoprávní
 - Např. pojistný podvod (trestní právo)
 - Regulace podmínek pro provozování pojišťovacích služeb (finanční právo)
 - Dohled nad pojišťovnami (finanční právo)

Co je to pojištění?

- objektivní existence určitého nebezpečí, rizik
- nahodilost výskytu nepříznivých událostí
- měřitelnost rizika a nahodilé skutečnosti
- riziko – většinou spojené s určitou ztrátou
- *„pojišťovna za poplatek přejímá riziko“*

Pojistitelné riziko :

- riziko musí být identifikovatelné,
- ztráta z realizace rizika musí být vyčíslitelná,
- riziko musí být pro pojišťovnu ekonomicky přijatelné,
- projev rizika musí být náhodný.

Veřejné pojišťovnické právo – oblasti regulace

- Základní požadavky pro provozování pojišťovacích služeb
 - Služby pojišťovny
 - Zprostředkovací služby
- Obezřetnostní požadavky
- Dohled nad pojišťovnami
- **Vychází z práva EU (nařízení, směrnice)**

Zprostředkovací služby

- **Pojišťovací zprostředkovatel** - právnická nebo fyzická osoba, která za úplatu provozuje zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví (zák. č. 38/2004 Sb. zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích)
 - **Pojišťovací makléř** - Je ve své činnosti vázán obsahem smlouvy uzavřené s klientem („pracuje pro klienta“) a v závislosti na jejím obsahu zpracovává komplexní analýzy pojistných rizik, návrhy pojistných nebo zajišťovacích programů, poskytuje konzultační a poradenskou činnost, provádí správu uzavřených pojistných nebo zajišťovacích smluv, sleduje lhůty k jejich revizi a spolupracuje při likvidaci pojistných událostí. Zpravidla je odměňován pojišťovnou nebo zajišťovnou
 - **Pojišťovací agent** - Vykonává zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví jménem a na účet jedné nebo více pojišťoven („pracuje pro pojišťovnu“). Bylo-li tak dohodnuto, je oprávněn inkasovat pojistné nebo zprostředkovávat
 - **Vázaný pojišťovací zprostředkovatel** - Vykonává zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví jménem a na účet jedné nebo více pojišťoven. V případě nabídky pojistných produktů více pojišťoven nesmí být tyto produkty vzájemně konkurenční. Pojišťovna, jejíž pojistný produkt je nabízen, odpovídá za škodu způsobenou při výkonu zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví. Vázaný pojišťovací zprostředkovatel neinkasuje pojistné a nevyplácí pojistné plnění.
 - **Výhradní pojišťovací agent** - Vykonává zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví jménem a na účet jedné pojišťovny, je vázán vnitřními předpisy pojišťovny. Bylo-li tak dohodnuto, je oprávněn vybírat pojistné nebo zprostředkovávat plnění z pojistných smluv
 - **Podřízený pojišťovací zprostředkovatel** - kategorie pojišťovacího zprostředkovatele. Neinkasuje pojistné ani nevyplácí pojistné plnění. Při výkonu zprostředkovatelské činnosti spolupracuje s pojišťovacím agentem, výhradním pojišťovacím agentem nebo pojišťovacím makléřem, je vázán jejich pokyny

Související legislativa

- Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišřovnictví
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o **přístupu k pojišřovací a zajišřovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II)**,
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/89/EU ze dne 16. listopadu 2011, kterou se mění směrnice 98/78/ES, 2002/87/ES, 2006/48/ES a 2009/138/ES, pokud jde o **doplňkový dozor** nad finančními subjekty ve finančním konglomerátu.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/87/ES ze dne 16. prosince 2002 o **doplňkovém dozoru** nad úvěrovými institucemi, pojišřovny a investičními podniky ve finančním konglomerátu
- Atd.

Zákon o pojišťovnictví

- ČÁST PRVNÍ - OBECNÁ USTANOVENÍ (§ 1 - § 3)
- ČÁST DRUHÁ - PROVOZOVÁNÍ ČINNOSTÍ V POJIŠŤOVNICTVÍ (§ 4 - § 83b)
- ČÁST TŘETÍ - DOHLED V POJIŠŤOVNICTVÍ (§ 84 - § 125)
- ČÁST ČTVRTÁ - MLČENLIVOST (§ 126 - § 128)
- ČÁST PÁTÁ - SPOLEČNÁ USTANOVENÍ (§ 129 - § 135)
- ČÁST ŠESTÁ - ZMOCŇOVACÍ, ZÁVĚREČNÁ, PŘECHODNÁ A ZRUŠOVACÍ USTANOVENÍ (§ 136 - § 140)
- § 141
- ČÁST SEDMÁ - ÚČINNOST (§ 142)

OBEČNÁ USTANOVENÍ (§ 1 - § 3)

- Tímto zákonem se řídí
- a) provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti pojišťovnou **se sídlem na území České republiky** a provozování zajišťovací činnosti zajišťovnou **se sídlem na území České republiky**,
- b) ... **se sídlem na území členského státu Evropské unie** nebo na území státu tvořícího Evropský hospodářský prostor jiného než Česká republika (dále jen „jiný členský stát“)...,
- c) ... **se sídlem na území jiného státu, než který je uveden v písmenech a) a b)** (dále jen „třetí stát“),
- Tento zákon se **nevztahuje** na provádění nemocenského pojištění, důchodového pojištění, penzijního připojištění se státním příspěvkem, důchodového spoření, doplňkového penzijního spoření, zaměstnaneckého penzijního pojištění, úrazového pojištění zaměstnanců a veřejného zdravotního pojištění

OBEČNÁ USTANOVENÍ (§ 1 - § 3)

- Pro účely tohoto zákona se rozumí:
- **pojišťovací činnosti** - přebírání pojistných rizik na základě uzavřených pojistných smluv a plnění z nich, přičemž součástí pojišťovací činnosti jsou činnosti přímo vyplývající z povolené pojišťovací činnosti, zejména činnosti související se vznikem pojištění a jeho správou, likvidace pojistných událostí, poskytování asistenčních služeb, investování, uzavírání smluv pojišťovnou se zajišťovny o zajištění závazků pojišťovny vyplývajících z jí uzavřených pojistných smluv a činnost směřující k předcházení vzniku škod a zmírňování jejich následků..
- **zajišťovací činnosti** - přebírání pojistných rizik na základě uzavřených smluv, kterými se zajišťovna zavazuje poskytnout pojišťovně ve sjednaném rozsahu plnění, nastane-li nahodilá událost ve smlouvě blíže označená, a pojistitel se zavazuje platit zajistiteli ve smlouvě určenou část pojistného (dále jen „zajistné“) z pojistných smluv uzavřených pojistitelem, které jsou předmětem této smlouvy (dále jen „zajišťovací smlouva“)..
- **investováním** - nakládání s veškerými aktivy v majetku pojišťovny nebo zajišťovny

PROVOZOVÁNÍ ČINNOSTÍ V POJIŠŤOVNICTVÍ

(§ 4 - § 83b)

- Provozovat na území České republiky pojišťovací činnost může pouze tuzemská pojišťovna a pojišťovna z třetího státu, **které bylo Českou národní bankou uděleno povolení k provozování této činnosti**, nebo pojišťovna z jiného členského státu, a to na základě práva zřizovat pobočky nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby
- Pojišťovna nebo zajišťovna je oprávněna provozovat pouze pojišťovací nebo zajišťovací činnost v rozsahu povolení uděleném jí orgánem dohledu, je povinna jednat s **odbornou péčí a postupovat obezřetně**, zejména neprovádět tyto činnosti způsobem, který poškozuje majetek jí svěřený třetími osobami nebo ohrožuje její bezpečnost a stabilitu nebo bezpečnost a stabilitu osob s ní propojených. Za tímto účelem je tuzemská pojišťovna, pojišťovna z třetího státu, tuzemská zajišťovna a zajišťovna z třetího státu povinna vytvořit a po celou dobu své činnosti udržovat **funkční a efektivní řídicí a kontrolní systém**, pravidelně z něj vyhodnocovat informace a včas přijímat odpovídající opatření

PROVOZOVÁNÍ ČINNOSTÍ V POJIŠŤOVNICTVÍ

(§ 4 - § 83b)

- Výše základního kapitálu tuzemské pojišťovny činí při provozování pojišťovací činnosti podle
 - a) jednoho nebo více pojistných odvětví **životních** pojištění nejméně 105.000.000 Kč
 - b) pojistných odvětví **neživotních** pojištění v rozmezí mezi 70.000.000 Kč – 200.000.000 Kč
- Pojišťovna z **jiného členského státu** je oprávněna provozovat na území České republiky pojišťovací činnost na základě práva zřizovat své pobočky nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby, a to v rozsahu, v jakém jí bylo uděleno **povolení k provozování pojišťovací činnosti v zemi jejího sídla** a po splnění informační povinnosti podle tohoto zákona

DOHLED V POJIŠŤOVNICTVÍ (§ 84 - § 125)

- Dohled v pojišťovnictví vykonává Česká národní banka v zájmu ochrany pojistníků, pojištěných a oprávněných osob a s ohledem na zachování finanční stability pojišťoven a zajišťoven
- Do 1. 4. 2006 vykonával dohled „Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění“, který byl odborem Ministerstva financí ČR
- Dohled na dálku vs. Dohlídky na místě (viz zákon o ČNB)
- Viz:
 - ČNB, Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2016
 - ČNB, Dlouhodobá koncepce dohledu

Otázky?

Děkuji za pozornost

JUDr. Johan Schweigl, Ph.D.

Johan.Schweigl@law.muni.cz